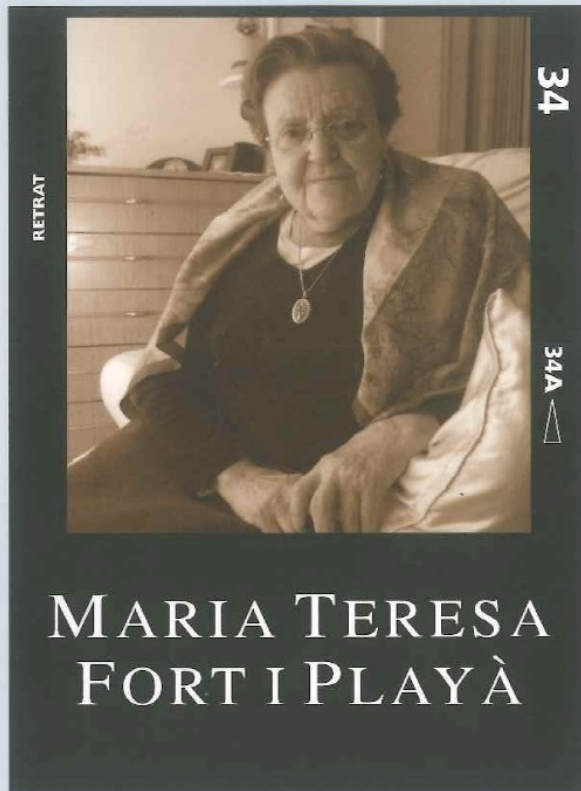

RETRAT

34

MARIA TERESA
FORT I PLAYÀ

GUILLEM MERCADER I TREJO

RETRAT N. 34

MARIA TERESA FORT I PLAYÀ

GUILLEM MERCADER I TREJO

◀ PRESENTACIÓ ▶

El nou *Retrat* que teniu a les mans, el núm. 34, rememora una dona, vilanovina d'adopció i de vocació, que ha deixat una de les petjades més profundes i definitives a la vida de la nostra ciutat.

Maria Teresa Fort i Playà, mestra i psicòloga, va arribar a Vilanova i la Geltrú, i s'ha quedat entre nosaltres, empesa pel seu somni de renovar l'ensenyament a base d'aprofundir en la diferència, tot exercint-lo entre els qui més atenció i respecte requereixen, però, alhora, entre els qui són més capaços d'aportar riquesa i innovació a la tasca del docent.

Era, per tant, assenyat, incloure aquest personatge – rellevant i entranyable – a la nostra galeria de vilanovins i vilanovines que l'Ajuntament vol apropar a la ciutadania com a reconeixement a la seva trajectòria i com a mirall en què tots i totes puguem inspirar el nostre dia a dia.

I enguany ho fem amb especial satisfacció, perquè amb aquest volum acomplim un triple objectiu: el general de la col·lecció d'homenatjar i recrear la personalitat d'una vilanovina singular i encomiable, l'imprescindible de recuperar la memòria d'un ésser que ha fet del lliurament als altres la joiosa finalitat de la seva vida i, finalment, l'oportú de fer present una figura femenina en un moment en què tothom conscient de la importància del paper de la dona en la història recent de la nostra ciutat, tot i que encara no hàgim estat capaços de percebre'l i reconèixer-lo com caldria.

Des d'aquestes pàgines, vull expressar el meu agraïment a tots aquells i aquelles que han fet possible que Maria Teresa Fort i Playà s'incorpori, així, a la ja extensa pinacoteca literària de ciutadans i ciutadanes que han col·laborat a fer de Vilanova i la Geltrú la ciutat que avui respectem i estimem, i a la construcció de la qual s'han dedicat, dediquen i dedicaran tants esforços i il·lusions.

Joan Ignasi Elena i Garcia
Alcalde de Vilanova i la Geltrú

◀ TERESA FORT: PASSIÓ CULTA PER LA DIFERÈNCIA ▶

Deia el periodista Francesc-Marc Álvaro en un dels seus articles que els successos que van acabar amb la democràcia al nostre país a finals dels anys 30 del segle XX i l'obscura etapa del franquisme van malmetre com a ciutadans tota una generació, la que arribaria a la majoria d'edat durant la dècada dels 40 i 50, en l'època més negra de la dictadura. Els ciutadans als que la història els va negar poder pensar per si mateixos, que no els va permetre desenvolupar-se personal i professionalment, van ser la majoria, la gran massa anònima. Però hi va haver qui es va rebel·lar contra aquella grisor, contra la mediocritat i l'asfíxia, potser no enarborant banderes o fent proclames, sinó contribuint amb la seva tasca a canviar la societat, a fer-la més justa i solidària. Moltes vegades aprofitant les esclatxes que el mateix sistema creava i apareixent, des de dins, per donar el tomb a la situació. Amb mil i una de dificultats, havent de lluitar per aconseguir mitjans, formació, sempre amb una energia inesgotable.

Moltes d'aquestes persones, a qui possiblement avui devem el manteniment dels nostres valors cívics, formaven part del món de l'ensenyament. Com en altres camps socials, la trista contesa civil va malmetre moltes esperances en el camp de l'educació. D'aquella escola insana, tèrbola, dels primers anys del franquisme, que va viure la generació perduda, van sorgir ja entrada la dècada dels 50 els primers intents de renovació pedagògica. Tímids, però fermes. Noms com les escoles Sant Gregori, Costa i Llobera o Talitha, han esdevingut ja mítics, com també les escoles d'estiu de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, des del convenciment que per poder formar ciutadans primer calia formar els seus mestres.

Aquelles primeres escoles renovadores van ser possibles gràcies a l'esforç d'uns quants pioners, entre els quals es compta Maria Teresa Fort i Playà, la protagonista d'aquest "Retrat". Aquesta mestra barcelonina radicada a Vilanova i la Geltrú, on ha trobat el seu retir ideal, va anar decantant la seva activitat cap al món dels discapacitats psíquics. Dona profundament religiosa, algú que no la conegués podria pensar que la seva dedicació al món de les persones discapacitades va ser fruit d'una mena de caritat cristiana, d'una obediència a unes creences que cominen a ajudar els més desfavorits com a manera d'aconseguir la salvació. Res més lluny de la realitat. La nostra protagonista arriba a la seva autèntica vocació no pels camins de la religió o de la fe, sinó de la raó, de l'intel·lecte. Això és el que fa la seva experiència vital encara més valuosa i sorprenent. El seu interès a l'hora de treballar

amb discapacitats és aprendre d'ells, imbuir-se dels processos cognitius i evolutius que fan que una persona amb minusvàlues psíquiques profundes avanci, assimili, sigui útil a la societat en la mesura de les seves possibilitats. Un profund amor per la diferència és necessari per portar a terme una tasca com aquesta, que es fa des de la cultura i el desenvolupament.

◀ Ja sap que jo no sóc vilanovina ? ▶

Algú podria preguntar-se com és que en una col·lecció de llibrets dedicada a vilanovins i vilanovines il·lustres, que han destacat en els seus respectius camps d'actuació, s'inclou una persona que no és nascuda a Vilanova i la Geltrú. El qui això subscriu confessa que va tenir aquesta mateixa recança, més encara quan per preparar aquest escrit es va entrevistar amb la Maria Teresa Fort i una de les primeres coses que li va dir va ser: "ja sap que jo no sóc vilanovina?" "Tampoc ho era Víctor Balaguer", se li va ocórrer respondre a l'autor. Després, però, s'arriba a la conclusió que és lògic que es dediqui un "Retrat a algú", com la senyora Teresa, que ha deixat tal imprompta entre els qui han treballat o l'han coneguda bé, i que potser és necessari que el seu cas, massa anònim, es conegui. I es conclou que malgrat que ella no ho sàpiga, fa temps que pertany a la ciutat de Macià, Toldrà o Creus i Corominas, per posar tres exemples de "Retrats". Des que un dia va decidir venir a treballar a Vilanova perquè li feia ràbia el centralisme barceloní, es va convertir en una vilanovina més. I, a sobre, viu a la Rambla. No se'n parli més.

◀ Els orígens ▶

Maria Teresa Fort i Playà va néixer el 16 d'abril de 1931, dos dies després que Macià proclamés la República Catalana dins la Federació Ibèrica des del balcó del Palau de la Generalitat, i Alfons XIII fugís de l'Estat espanyol. La Maria Teresa va veure la llum al barri del Clot, de Barcelona. Eren temps de privacions, es passava gana, i la solidaritat entre els veïns era una primera lliçó d'humanitat i de supervivència. Els intercanvis, el repartir entre els qui tenien menys, eren situacions quotidianes que teixien una gran xarxa de solidaritat veïnal. La família de la Teresa venia de pagès, de l'Espluga de Francolí per part de pare i de Manresa per via materna. Aquests orígens camperols van ser sempre un honor per a ella, des de petita li ho van inculcar. L'amor a la natura que sempre l'acompanya és un reflex d'aquest origen.

Al Clot, el magatzem de sacs que regentava el pare, Joan Fort i Galceran, mantenia la família, la seva dona Antònia Playà i Peret i la filla, Maria Teresa. Bon aquarel·lista, tenia en la pintura la seva màxima afició. Molts veïns tenien quadres seus que, molts anys després de la seva mort, van ser exposats en una iniciativa dels mateixos veïns i amics dels Fort. Aquella solidaritat s'expressava encara, dècades després, en un contacte permanent entre els antics veïns, en una amistat que perdura.

Un de les coses que més va impressionar la Teresa del seu pare va ser la seva actitud durant la Guerra. Fort va passar tota la contesa civil amagat a casa, sense voler incorporar-se a files. Les seves motivacions de consciència li ho impedièn. Aquell objector, com l'anomenaríem avui, tenia clares les seves raons per no voler participar en l'enfrontament bèl·lic: no volia matar ningú.

◀ **Primer contacte amb l'escola** ▶

Enmig de la convulsió de l'època, el primer ensenyament de la Maria Teresa Fort va marcar la seva voluntat de convertir-se en mestra. Aritmètica, gramàtica, ortografia, geografia..., cap a casa i a la tarda les labors. Aquell era tot el programa acadèmic d'una escola ancorada en el passat. A l'escola del Clot ni tan sols es cantava. Una d'aquelles mestres de la primera postguerra va ser el desllorigador de l'interès de Maria Teresa Fort per a la docència. Amb l'anell, li va marcar la cara perquè estava parlant en català. L'esgarrapada era força profunda, però més ho era encara la humiliació. Com sempre, els consells del pare la van ajudar: "Recorda-te'n sempre i no deixis mai de parlar la teva llengua". Aleshores va decidir que es dedicaria a ensenyar.

A l'institut, entre 1941 i 1944, les coses van canviar lleugerament. L'ambient no era tan opressiu, va conèixer joves d'altres escoles i barris. En aquell món va començar a comprovar els contrastos socials i les diferents formes de fer de cada professor. La Maria Teresa confessa que va tenir molta sort, amb el seu institut i els seus mestres.

◀ **Mestra als 18 anys** ▶

Teresa Fort va desobeir els consells dels qui li deien que no es dedicués a la docència, sinó que aprofundís en les qüestions lingüístiques i es decantés cap a la filologia o l'escriptura. Tot va ser inútil. La determinació ja estava presa i entre 1944 i 1949 la Teresa va estudiar a l'Escola Normal de Barcelona. Ja amb el títol, amb només 18 anys, va voler exercir al més

aviat possible. I la manera més ràpida d'aconseguir-ho era acceptar un lloc en un poble petit. El 1949 es va convertir en mestra de l'escola unitària, rural, de La Nou de Berguedà, a pocs quilòmetres de Berga, un paratge tranquil i aïllat. Aquella primera feina, la primera il·lusió, va anar lligada a un principi que l'acompanyarà sempre: tenir el respecte màxim cap als seus alumnes, tractar-los com a ella no l'havien tractada a l'escola de primària.

Alumnes de l'escola de la Nou de Berguedà, amb M.Teresa Fort (primera per l'esquerra, abaix) com a mestra.

La condició de mestra li concedeix un gran respecte entre la gent del poble. A La Nou comprovarà com la majoria de vegades els pares dels nens són els seus millors mestres, com els habitants del petit poble rural saben molt bé com educar els seus fills, potser fins i tot millor que una mestra jove. Sense massa experiència, però amb les idees clares, en aquella primera experiència laboral Maria Teresa Fort implementarà activitats com ara representacions teatrals o excursions als boscos. Durant aquella etapa, els seus primers sis anys de professió, li cal viatjar per visitar els seus pares, a Barcelona, que ara veuen menys del que voldrien la seva única filla.

◀ L'efímera Laetània i la renovadora Talitha ▶

Teresa Fort, encara molt jove, va continuar la seva tasca professional el 1955 tornant a Barcelona, a l'escola Laietània. L'estada en aquest centre privat va ser molt curta, però. En primer lloc, una rebel·lió dels mestres d'aquell centre contra el director per poder realitzar classes en català va enterbolir l'ambient laboral. Els intents oberturistes d'aquells mestres joves xocaven contra el conservadorisme de les propietats i els directors de les escoles,

temerosos de rebre sancions governatives. Un altre fet de caràcter personal, la greu malaltia del seu pare, va obligar la Teresa a deixar la feina per uns mesos.

A partir de 1956, però, comença l'etapa de les primeres escoles renovadores de Catalunya, i la Teresa Fort hi serà present gairebé des del primer moment. Va formar part de l'equip fundador de l'escola Talitha que, juntament amb la Costa i Llobera, són els dos centres més emblemàtics de la renovació pedagògica a casa nostra. El projecte de Talitha, al barri de Sarrià de Barcelona, va ser impulsat per Maria Teresa Codina i en el primer grup de mestres que el va dur a terme hi trobem Maria Teresa Fort. El centre va recuperar en la renovació pedagògica dels anys 30 a Catalunya, aturada bruscament i perseguida pel franquisme. Una frase adreçada als alumnes resumia l'ideari de l'escola Talitha de Barcelona: "Vosaltres segur que teniu alguna cosa a dir".

Amb la col·laboració estreta dels pares, que veien amb gran inquietud que no hi havia un sistema educatiu per a les seves exigències d'educació, l'escola Talitha buscava oferir un ensenyament integral, en què la responsabilitat havia d'estar íntimament lligada amb la llibertat, i en què els valors de la igualtat, de l'atenció a la diversitat i de respecte a la llengua materna prevalien. No eren precisament aquests els valors imperants en aquell context polític i social. El finançament de l'escola Talitha provenia directament dels pares, que pagaven d'acord amb les seves possibilitats econòmiques. El mateix passava amb els mestres: els de condició social més humil percebien un sou més alt que els de famílies benestants.

L'escola estava força ben equipada, amb mobiliari adequat i pensat per als alumnes, amb unes condicions de servei i manteniment que no tenien res a envejar a les escoles més proveïdes. L'equip docent va rebre el suport del pedagog Alexandre Galí, que feia visites al centre. Moltes idees pedagògiques es manllevaven d'escoles franceses. A l'escola Talitha la Maria Teresa va aprendre a treballar en equip i a autoexigir-se al màxim. Era un moment de màxima il·lusió i es treballava les hores que fes falta.

En aquells anys d'intensa tasca de renovació, Maria Teresa Fort va descobrir que un dels seus interessos principals pel que fa a la pedagogia era el joc, perquè considerava que "ajuda a desenvolupar la intel·ligència però no obliga. Amb el joc es poden fer sortir a l'exterior moltes coses que no poden sortir només amb les classes".

◀ **L'escoltisme, un aliment** ▶

Maria Teresa Fort era una jove molt catòlica, però no es va acabar de sentir a gust dins el col·lectiu de noies d'Acció Catòlica. L'alternativa va ser el món de l'escoltisme, al qual

va estar vinculada durant molts anys. Primer com a "Akela" (responsable) d'alguns agrupaments, i després cap dels grups de noies, comissària dels clans de les Guies Sant Jordi i comissària itinerant de Catalunya d'aquesta associació. La preeminència del joc i el moviment constant van ser un dels elements que més van atraure Maria Teresa Fort del món de l'escoltisme. En aquella societat morta i tancada, on només a casa hom es podia expressar en llibertat, el moviment escolta, tot i confessional, va ser una alenada d'aire fresc per a molts joves, que hi veien un espai on es podia ser descarat i plantar cara a una societat encarcarada. Maria Teresa Fort recorda com "les discussions eren les mateixes que podia sentir a casa".

El primer contacte amb Vilanova de la nostra protagonista va venir a través de l'escoltisme. Com a comissària itinerant, havia de visitar els diferents agrupaments o reunir-se amb les guies. Una experiència negativa va ser la crema intencionada de les tendes al campament de primavera de Vilanova, a mitjan dècada dels 50. No era la primera vegada que s'atentava contra el moviment escolta. Totes les entitats que no s'integressin en el Frente de Juventudes van ser prohibides i perseguides pel franquisme. Va ser també el cas del moviment escolta, amb les seves diferents versions. A Vilanova, durant el campament de primavera organitzat durant per Setmana Santa, grups incontrolats de militants feixistes els van incendiar les tendes.

◀ La difícil elecció ▶

El primer contacte de Maria Teresa Fort amb un centre de discapacitats psíquics va ser a l'Institut Torremar, de Vilassar de Dalt, creat per Lluís Folch i Torres. La visita no va ser un èxit: malgrat que aquest tipus de centres van evolucionar posteriorment, i de fet les idees pedagògiques del doctor Folch en relació als joves que necessitaven educació especial van ser revolucionàries, en aquella època els infants encara eren confinats en recintes amb barrots i les condicions en què se'ls tractava, incloses les sanitàries, eren deficientes. Per les aules es passejaven educadores amb bata blanca, i la sensació de brutícia i de desamparament la va colpir. El seu pare, que l'acompanyava, li va preguntar si realment volia dedicar-se a aquell món. La Maria Teresa també va visitar centres de malalts mentals, com el Pere Mata, de Reus, en una època en què encara s'empraven teràpies com l'electroshock.

A través d'un altre centre que acollia joves que sortien de la presó, la Maria Teresa va tenir l'oportunitat de treballar amb interns de la Model, alguns dels quals patien trastorns psicològics o tenien discapacitats psíquiques. La teràpia amb els malalts mentals li va cridar

poderosament l'atenció. Entre les activitats que es realitzaven amb els interns n'hi havia d'exterior. Durant les excursions se'ls permetia passar tot el dia fora de la presó, i en algun cas, fins i tot més d'un dia. La Maria Teresa va prendre part en alguna d'aquestes excursions, habitualment a Montserrat, on fins i tot acampaven. Els terapeutes eren ella i una altra educadora, també dona, sense cap tipus de vigilància. Mai no es va produir cap problema, ni tan sols en una ocasió en què es van perdre i van haver d'escalar per recuperar el camí.

Però la Maria Teresa Fort no va triar els malalts mentals per desenvolupar la seva tasca professional. Li queda el dubte de si ho podria haver fet. Únicament va treballar com a terapeuta en el cas del cantautor Xesco Boix, que també seria un dels episodis fonamentals en la seva vida, en el cas del qual va aconseguir que superés les seves primeres crisis. Està convençuda que les malalties mentals es podran guarir en el futur.

◀ **Josep Maria Jarque i el centre de pedagogia terapèutica de Terrassa** ▶

El 1959, Maria Teresa Fort rep la proposta d'integrar-se en un centre de nova creació a Terrassa, adreçat als discapacitats psíquics. El pedagog Josep Maria Jarque, a qui va conèixer anys abans en l'etapa de l'Escola Laietània, n'és l'impulsor. La primera ubicació, en un local petit, va donar pas poc temps després a un nou centre, que s'anomenaria Centre de Pedagogia Terapèutica de Terrassa, i que era tant escola com residència i taller. Aquella institució, en què per primer cop tant metges com educadors, psicòlegs, mestres, psicoterapeutes, etc., treballaven amb igualtat de condicions, es va convertir en un model per a tota Espanya. La idea de la pedagogia com a eina terapèutica duia aquells benintencionats pioners a separar els deficients de la resta de la societat, en una institució aïllada, pràctica que després seria superada per l'actual model d'integració o inclusió dels discapacitats.

Però Josep Maria Jarque, ja en aquella època, exposa el que serà sempre el seu pensament central: no es pot considerar el discapacitat com una persona inútil, sinó que ha de ser la societat qui faci els esforços necessaris per poder-s'hi comunicar i integrar. Això es pot fer de dues maneres: com als primers centres adreçats a discapacitats, amb serveis destinats únicament a ells, o bé amb programes personalitzats per a cada individu, sense necessitat de separar-lo de la resta. Per a Jarque, l'escola ha d'aconseguir esbrinar la manera com l'alumne discapacitat pot participar en el programa general. Si no ho aconsegueix, el culpable no és l'alumne, sinó que cal buscar l'error en el sistema educatiu (manca de recursos, problemes de medicació, manca d'implicació de les famílies, etc.).

A Terrassa, en les beceroles de tot aquest pensament, una jove professional de 28 anys entén que per poder aprofundir en la pedagogia com a teràpia caldrà estudiar psicologia, i així ho fa, a la Universitat Autònoma de Barcelona. La Maria Teresa Fort comença a interessar-se sobretot pels discapacitats profunds, d'acord amb la seva creença que tots els sistemes pedagògics neixen del contacte amb el món dels discapacitats. En estudiar i aprofundir sobre sistemes pedagògics com el Montessori o el Decroly, la Maria Teresa se n'adona d'aquesta coincidència: el que va dur aquests dos grans pedagogs a trobar sistemes adequats va ser el treball amb discapacitats.

Diu la nostra protagonista: "Vaig pensar que els que requereixen una exigència més gran són els discapacitats profunds. Perquè a un profund no li pots dir que vagi al vàter, sinó que l'has d'acompanyar, li has d'ensenyar tots els moviments i, un cop ho ha après de manera mecànica, ho pot fer sabent el que està fent. Això és el que realment m'interessava,

aprendre quina és l'autèntica evolució. Un nen capacitat aprèn les coses de seguida, a un discapacitat li has d'esmicolar tot. Aquest poder conèixer el procés cognitiu només es pot aconseguir amb els discapacitats, i sobretot amb els profunds.

La gratificació per la tasca realitzada no és l'èxit d'aquesta o altra fita, creu la Maria Teresa, sinó la lliçó que aprèn el mestre. Poder treure conclusions de determinades reflexions, creu, és fruit d'aquest anar pas a pas que requereixen els discapacitats.

La Maria Teresa Fort en ple treball de psicomotricitat amb nois discapacitats

◀ Xesco Boix, l'amic ▶

A la universitat, Maria Teresa Fort té com a professor de psicologia un cunyat del cantautor Xesco Boix, de qui es converteix en terapeuta. De jove, havia estat "akela" de l'agrupament escolta en què participen els germans Boix, encara uns nens. Afectat per una malaltia mental, amb què conviurà durant dècades, Xesco Boix, amb el suport de la família, inicia una teràpia alternativa a la que li prescriuen els metges, més centrada en les relacions

humanes i en el suport dels seus amics i familiars. Boix troba en la Maria Teresa una amiga i un ajut per poder sortir-se'n. Ella li proposa que actuï davant dels nens de la seva escola i el músic comença a col·laborar al centre pedagògic de Terrassa. Són dies de molta relació entre ambdós, en què Xesco viu a casa seva. Cada dia tornen de Terrassa a Barcelona en moto. A Terrassa, Xesco Boix té el seu primer contacte amb el món de l'animació infantil, del qual després en seria un dels principals intèrprets.

Com la mateixa Maria Teresa explicava en el programa de Televisió de Catalunya "Noms", dedicat a la figura de Xesco Boix: "Ell havia tingut sempre una capacitat extraordinària de comunicar-se amb els altres. Però aquesta capacitat de comunicar-se era molt més forta amb els nens, molt fota... I jo diria que vam tenir la sort que poguéssim estar amb els profunds, perquè els profunds són uns nens que t'ensenyen molt a saber tots els passos que has de fer, minuciosament, detalladament, per poder-te adreçar a ells. I ell sabia com fer-ho, jo no li vaig explicar mai, però ho va saber fer. I potser això li va donar també moltes pautes per poder després anar fent moltes coses amb els altres nens". Xesco Boix va morir el 1984, amb només 38 anys, a Malgrat de Mar, on era ingressat en un centre terapèutic per tractar les seves depressions. La seva tasca de recopilació de cançons populars catalanes, moltes d'elles adreçades al públic infantil, i d'animació per a la mainada va quedar plasmada en 35 discos i 10 llibres.

◀ Les Escoles d'Estiu i l'arribada a Vilanova ▶

Maria Teresa Fort, en el moll de l'ós de totes les experiències de renovació pedagògica sorgides al nostre país, no va ser aliena tampoc a les escoles d'estiu de l'Escola de Mestres Rosa Sensat, que va iniciar Marta Mata. Amb Mata va coincidir també a l'escola Talitha, en què la pedagoga baixpenedesenca va col·laborar. La Maria Teresa recorda que la Marta Mata va entrar a la Talitha en acabar la carrera de Pedagogia. Una de les aspiracions d'aquelles escoles renovadores era recuperar l'estructura del sistema educatiu català anterior a la Guerra Civil, en què les escoles d'estiu tenien un paper fonamental. Maria Teresa Fort recorda que "la Marta era la persona ideal per portar a terme aquella tasca, tenia la sort de ser filla de la senyora Garriga". Un grup de mestres provinents de diverses escoles, entre elles la Maria Teresa, van ser els iniciadors d'aquella experiència, el 1965. La nostra protagonista també va participar en els cursos de tarda que es feien durant tot el curs, sempre tenint com a punt de referència el paper del joc en el procés d'aprenentatge de l'infant.

Va ser allà, a l'Escola d'Estiu, quan la van venir a trobar per proposar-li de venir a Vilanova i la Geltrú. La mateixa Maria Teresa recorda que va ser Magí Aranda, mestre que avui dóna nom a la residència per a discapacitats de Vilanova, qui li ho va proposar. "Ell va ser qui va començar gairebé tot sol a Vilanova", assenyala la Maria Teresa. A Vilanova, del món de l'escoltisme, hi coneixia la Francesca Cabrisses o la Isabel del Arco i gent més jove com l'Assumpta Baig o la Carolina Orriols.

La decisió de traslladar-se a Vilanova anava aparellada amb el fet de venir a viure a la capital del Garraf. La Maria Teresa s'ho pensa, perquè sap que a Barcelona és més a prop del món de l'activisme cultural en què sempre s'ha mogut, del món de les conferències, del teatre, de l'art... Però al mateix temps li sembla injust que les poblacions de comarques quedessin isolades dels cercles més innovadors i que la gent de Barcelona tingués una preeminència absurda quan venia a qualsevol capital de comarca. Això li feia mal i va ser un dels motius pels quals va decidir traslladar-se a Vilanova. Malgrat tot, acabaria enyorant la capital catalana, "poder sortir a la nit, assistir a una reunió i anar a dormir a les dues de la matinada", explica.

L'arribada a la ciutat, però, no va ser tal com ella esperava. En principi, la Maria Teresa havia de dirigir l'escola Sant Miquel, situada al carrer dels Estudis, que acollia els nens i nenes amb necessitats educatives greus i permanents de la comarca. Però, segons recorda, "finalment es va creure que jo no havia de ser la directora, no estaven d'acord amb la meua línia de treball. Es deia que amb la meua manera de veure el centre, no hi havia futur, que depenia massa de les administracions. Aquella eventualitat no la va fer desistir de quedar-se a Vilanova. Sabia que si tornava a Barcelona trobaria feina, però el que a ella li interessava era el treball amb els discapacitats profunds, i es va quedar al Sant Miquel durant força anys, sempre amb els profunds, sempre utilitzant els jocs com a eina educativa. El centre havia estat impulsat per un grup de pares, amb el suport de l'Ajuntament vilanoví, en un edifici amb dos habitatges i uns baixos, a finals de la dècada dels 60, sota la filosofia que els discapacitats tenen coses a dir i cal trobar la manera de comunicar-s'hi. En aquest centre existia un pretaller que havia impulsat el vilanoví Josep Maria Porta, i aviat van sorgir projectes per crear una escola, un taller, un centre de profunds, una residència... La tasca de la Maria Teresa se centrava amb els discapacitats en edat escolar. La creació de la Mancomunitat per a l'atenció i l'assistència dels minusvàlids psíquics de la comarca del Garraf, a mitjan anys 70, va servir perquè els sis ajuntaments de la comarca participessin en el finançament i la gestió d'aquest servei adreçat a discapacitats de tot el Garraf.

Avui, la Mancomunitat s'estructura en diverses branques de treball: el centre especial de treball (Tegar), que dóna feina a treballadors amb una discapacitat psíquica d'entre el 35 i el 65%; el Centre Ocupacional Sant Miquel, dirigit a persones amb una discapacitat superior al 65% que no poden treballar i que realitzen altres activitats (treballs manuals o informàtica, excursions, colònies, etc.); el Servei d'Orientació a la Inserció (SOI), adreçat a persones que necessiten una orientació abans de poder treballar; la Llar-Residència Magí Aranda, amb serveis de suport a l'autonomia dels discapacitats; i el Casal Font de Ferro, que organitza activitats per a les hores de lleure. Tots aquests serveis es completen amb menjador i transport per als treballadors i la resta d'usuaris de la Mancomunitat. La casa del carrer Estudis es va ampliar amb unes noves dependències al carrer Riu Foix, al barri de la Collada-els Sis Camins.

Els anys del Sant Miquel van suposar per a Maria Teresa Fort uns anys de fort arrelament a Vilanova. Entre les activitats que es desenvolupaven al centre Sant Miquel es procurava que els nois i noies tinguessin contacte amb la ciutat, a través de la participació en les seves festes i actes diversos. Un aspecte de Vilanova que va sorprendre la Maria Teresa

La participació en les festes de la ciutat, un dels elements d'integració dels discapacitats

va ser com tractaven als discapacitats, com si fossin persones normals, als comerços, al carrer. Aquella actitud de normalitat contrastava amb el que havia viscut a Terrassa, on als discapacitats no els deixaven entrar a les botigues. La Maria Teresa creu que la manera com la societat veia els deficients havia canviat, però també considera que Vilanova és una ciutat força més oberta que altres. Una altra característica que li va cridar l'atenció poderosament fou la constant conquesta del carrer per part de la festa, un element que lligava amb la seva idea del joc com a valor educatiu.

◀ La creació de l'Escola Margalló ▶

L'escola Sant Miquel es va fer petita de seguida en haver d'acollir diversos serveis, però no va ser fins al 1983 quan es va posar l'escola Margalló en marxa com a centre pilot per la implantació dels criteris sobre educació especial aprovats pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat. El centre va ser el primer que va aplicar aquells criteris,

totes les escoles públiques de la comarca van ser considerades centres d'integració i el Margalló va absorbir els alumnes en edat escolar del centre Sant Miquel

Les condicions d'accés del professorat al centre van ser especials. Es va triar els mestres a través d'un concurs públic en què calia presentar i defensar un projecte. Dels educadors del Sant Miquel, només els que eren mestres van poder accedir al Margalló com a interins, i en molts casos, com el de la Maria Teresa, no van superar les oposicions fins al segon any. En el seu cas, va arribar a funcionària del Departament d'Ensenyament de la Generalitat als 53 anys. Al Margalló, va continuar treballant amb els discapacitats amb necessitats educatives més profundes, i s'hi va estar sis anys. I quan semblava que la seva vida laboral acabaria a l'escola vilanovina, va prendre la decisió de marxar a Sitges, a la Fundació Avemaría.

◀ Gaudir amb la feina ▶

I quan ja havia guanyat les oposicions i tenia feina fixa, la Maria Teresa Fort va decidir marxar a Sitges, al centre per a discapacitats profunds Ave María, on poder desenvolupar amb total llibertat la seva línia pedagògica amb els nens i nenes amb necessitats educatives greus. Els últims sis anys de la seva vida laboral van ser de gaudi: allí vaig aprendre de debò el que era pedagogia amb els profunds. A Sitges va continuar la seva idea d'aprendre jugant, de no donar res per suposat amb els discapacitats. Una de les seves

idees era la d'utilitzar papers a la classe, estimular els nens perquè els llancin a l'aire i comprovar les seves reaccions. Aquestes coses més elementals, les que s'aprenen sense adonar-se, són per a Maria Teresa Fort les més importants en la tasca directa amb els deficients, i ella ho va aprendre en contacte directe amb ells.

L'ús dels papers a l'aula va ser una de les idees pedagògiques de Maria Teresa Fort

Creu que encara hi ha molt camí a recórrer en l'ensenyament amb discapacitats, es podria avançar molt més. I la Maria Teresa proposa coses molt senzilles: rastrejar, gatejar,

explorar. Trobar aquella cosa que desperta l'interès del discapacitat i provocar-lo. La ment del deficient s'ha *saltat* etapes de comprensió que li farà falta tota la vida. Per això cal fer-li viure totes aquestes etapes, afirma.

Sis anys a la Fundació Ave Maria van ser suficients per deixar un record inesborrable en el centre, que va voler dedicar-li un homenatge amb motiu de la seva jubilació, el 1996. Però la Maria Teresa Fort no és una persona amant d'aquest tipus d'actes, ans al contrari: "l'homenatge l'haig de fer jo al meu pare, a les persones que van lluitar per canviar algunes coses. I també a la gent de la qual he après tantes coses. Finalment, l'acte es va fer i va servir per comprovar com la seva feina va merèixer l'estimació d'alumnes, pares i mares i companys."

◀ El neguit intel·lectual ▶

A la Maria Teresa Fort sempre l'ha acompanyat un gran neguit intel·lectual, una voluntat de no parar d'estudiar i assimilar coneixements. Ho va fer estudiant Psicologia a la UAB, o en els múltiples cursos i tallers a què va assistir. Ja jubilada, les seves inquietuds continuen intactes. Sempre té diversos llibres començats sobre la tauleta i mostra molt d'interès per les qüestions interreligioses. Diu que quan es capfica, es posa a escriure idees, i

és cert que en qualsevol carpeta que remena hi apareixen notes o escrits. Tot i que viu a Vilanova i la Geltrú, al bell mig de la Rambla, la Maria Teresa sovint està en dansa, amunt i avall, visitant familiars o amics, o rebent visites. Gairebé no té temps per aturar-se. Continua participant a reunions d'associacions pedagògiques on, si pot, aporta el seu gra de sorra.

L'homenatge dels alumnes, pares i companys de la Fundació Ave Maria de Sitges.

Casada el 1979 amb Francisco López, exsacerdot gallec, que va morir el 1992, manté una estreta relació amb la seva família política i també amb cosins, veïns del Clot i exalumnes. Mai no se sent sola. I continua donant consells a qui ho demana: "els mestres d'avui es queixen que fer pedagogia és ara més difícil que abans, que ara corres el risc que algú et fumin un bolet. Jo els dic: ja sé que és molt difícil, però s'ha de fer, l'únic camí és ser pedagògic".

Guillem Mercader i Trejo

Abril de 2007

Maria Teresa Fort, en una de les converses mantingues el març del 2007 per elaborar aquest "Retrat".